

DE ZEUMER

Heemkunde vereniging

1991 -4

**MAAS
EN
SWALMDAL**

Beesel/Reuver/Belfeld/Swalmen
Postbus 4643
5953 ZG Reuver

Heemkundevereniging Maas- en Swalmdal heeft de gemeenten Belfeld, Beesel en Swalmen als werkgebied. De vereniging stelt zich tot doel de kennis van en de belangstelling voor het eigen heem te bevorderen en te streven naar het behoud, herstel en bescherming van die waardevolle cultuurelementen die eigen zijn aan het heem.

De vereniging tracht dit doel te bereiken door o.a. onderzoek van bodem en archieven, het verzamelen en exposeren van streek eigen voorwerpen van geschiedkundige waarde, het houden van lezingen, cursussen, excursies, en het publiceren van bevindingen van de leden.

Redactie: Els van Geenen-Erdkamp
Jan Geerlings
Loe Giesen
Coby Klinkhamer- van den Assem

Redactie-adres: Mgr. Theelenstraat 18
5954 AZ Beesel

Bezorgers: Swalmen / Beesel:
Jan Geerlings
Arie de Wit

Reuver:
Lambert Niemans

Belfeld:
Twan Ernst

De Zeumer is het kwartaalblad van heemkundevereniging Maas- en Swalmdal. Leden ontvangen dit blad alsmede het jaarboek voor f 30,- per jaar gratis.

De redactie is niet verantwoordelijk voor de inhoud van de ingezonden stukken. Overdrukken met vermelding van de bron zijn uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming.

Inhoud

Inhoud	1
Van de redactie	2
Programma	2
Herfstwandeling	4
Expositie in Limbricht	6
Het Kerstdorp van Loek Bisschops	8
Heksenbezems	11
Wat een foto al niet vertelt	14
De Alde Rijdt te Belfeld	18
Archeologische vondsten	24
Vroeg-ijzertijd graf in de Walsberg	2.7

Jaarboek niet ontvangen?

Hebt u uw contributie wel betaald ?

Van de redactie

Versterking! In de vorige Zeumer gaven we als redactie reeds aan dat er voldoende onbekend talent verscholen is binnen onze vereniging. Het doet ons extra goed u te kunnen meedelen dat de redactie van De Zeumer met ingang van deze Zeumer is verstrekt door de komst van Coby Klinkhamer.

Wat de inhoud van de Zeumer betreft hebben we opnieuw voldoende kopij mogen ontvangen, hoewel de tijd tussen de bezorging van nummer 3 en de deadline voor inzending beperkt was. We hopen echter dat het aantal inzenders volgende keer weer net zo divers zal zijn als bij de vorige uitgave!

Wellicht ten overvloede wijzen we de genealogen onder u er op op dat de Zeumer ook bij uitstek geschikt is bij vragen over genealogische zaken. Stamboomonderzoek beperkt zich in de praktijk zelden tot zuiver één familie en wellicht heeft een ander precies die gegevens die u al jaren zoekt. Vragende mensen zijn te helpen en vragen in de Zeumer kost u geen cent!

Overigens wordt binnen de vereniging naarstig gezocht naar een contactpersoon voor deze genealogen, die zich o.a. bezighoudt met een stukje coördinatie en de organisatie van bijvoorbeeld een halfjaarlijkse bijeenkomst. Gezien de reeds overvolle agenda van de (zeer) actieve leden zal deze persoon echter zelf enig initiatief moeten nemen, waarbij hij of zij uiteraard op alle steun mag rekenen.

De deadline voor de volgende Zeumer is 13 februari 1992.

Programma

Het activiteitenprogramma voor 1992 ziet er, voor zover bekend, als volgt uit:

14 jan:	drs. Jean Walraven: lezing over "Vrijen, trouwen en kraamgebruiken in vroeger dagen".
25 febr.:	Jaarvergadering met na afloop kegelen.
maart:	I.v.m. carnaval geen activiteiten.
april:	Excursie naar de kasteelruïne van Montfort en het museum van St.-Odiliënborg. Datum volgt.
14 mei:	W. Dijkman: lezing over "De ijzertijd in het Middenlimburgse Maasdal". In samenwerking met de Archeologische Vereniging Limburg (AVL).
begin juni:	Presentatie jaarboek 1991.
28 juni:	Bus-excursie naar Zons e.o. Meer gegevens hierover in de volgende Zeumer.
juli/aug.:	geen activiteit wegens vakanties.
13 sept.:	Open Monumentendag.
okt.:	Herftwandeling samen met het I.V.N. Belfeld-Tegelen-Beesel.
nov./dec.:	Tentoonstelling over de klei-industrie in de regio Belfeld-Beesel-Swalmen, met in het kader hiervan een lezing door dhr. P. Teeuwen: "De keramische industrie in Noord-Limburg".

Omdat deze agenda onder voorbehoud is, wordt u verzocht de infobladen en weekbladen goed te lezen.

Herfstwandeling

Liefst 51 mensen, jong en oud, waren op 3 november vroeg uit de veren voor de jaarlijkse herfstwandeling die Maas- en Swalmadal organiseert met I.V.N. afdeling Tegelen-Belfeld-Beesel.

De verenigingen besloten dit jaar Beesel te nemen voor de wandeling. Er waren nogal wat deelnemers die zich erover verwonderden dat de organisatie zo'n toepasselijke weersomstandigheden had weten te reserveren.

Het vriendelijke najaarszonnetje zorgde voor een aangename temperatuur en de straffe westenwind herinnerde er voortdurend aan dat we bezig waren met een herfstwandeling.

Deze voerde ons vanaf de markt via de St.-Antoniusstraat naar de St.-Antoniuskapel. Van hieruit langs de Maas, richting Ouddorp. Ondertussen kregen we deskundige uitleg van onze gidsen Angelique Aelen en Lam Boonen namens het I.V.N. en Loe Giesen en Wiel Luys namens Maas- en Swalmadal over natuurkundige en historische wetenswaardigheden.

Markante punten in de route vormden enkele oude Maasmeanders, stuifduinen, molen De Grauwe Beer, het kerkhof met zijn fraaie oude muur, de vismarkt, de oude Weem (pastoorswoning), een zandafgraving en de oevers van het middenterras (Meuleberg) dat niet alleen van landschappelijke maar ook van archeologische betekenis is.

Forse afgravingen aan Meuleberg / Beekstraat riepen vraagtekens op die nog niet beantwoord zijn.

Bij historische punten die er zich voor leenden werd ingegaan op bouwkundige aspecten die datering in tijd mogelijk maken zoals de oude boerderij "De Tummer".

De wandeling voerde verder door prachtige lanen rondom kasteel Nieuwenbroek. Een historische terugblik gaf de wandelaar een indruk van Hof 't gen Rade die gezien kan worden als een "voorloper" van kasteel Nieuwenbroek. Een onderzoek van onze werkgroep archeologie heeft aangetoond dat deze versterkte boerenhofstede op slechts enkele honderden meters van Nieuwenbroek lag.

De vele deelnemers zullen ongetwijfeld met plezier terugzien op deze wandeling die om 12.15 uur op de Markt werd afgesloten.

Menigeen hoopte na afloop dat beide verenigingen die elkaar bij deze activiteit zo perfect aanvulden, vaker een dergelijk blijk van goede samenwerking presenteren.

H. Smeets

Expositie in Limbricht

Wie heeft er nooit de heilige Antonius aangeroepen, als hevig zoeken naar een verloren voorwerp niets opleverde ?

Als wij het niet deden, deed onze moeder het wel.

Aan deze gebruiken en de voorwerpen, die ons op de alom aanwezigheid van God wezen, is de expositie "Elk huisje had zijn kruisje" gewijd.

Sedert 1965 is er veel veranderd. De beelden begonnen uit onze huizen te verdwijnen. Een enkeling hield het wijwaterbakje in de slaapkamer nog lang in ere.

Tot de kinderen het erfden, die het tot curiosa maakten.

In feite hebben we het mede aan die kinderen te danken, dat we nu nog kennis kunnen nemen van de geloofs- en gedachtenwereld van onze ouders en hun voorgeslacht.

Er is veel bewaard gebleven gelukkig.

De expositie laat ons zien, hoe een heel leven lang, van de vroege morgen tot de late avond, in vreugde en verdriet, een prentje, rozenkrans of heiligenbeeld voor velen een heilzame werking had.

Natuurlijk ontbreken hier ook de kandelaars en borduursels niet.

Volgens de conservatrice is het vaak moeilijk te onderscheiden wat geloof en wat bijgeloof was.

Men geloofde bijvoorbeeld, dat het tegen gevaren hielp om, tijdens onweer, stukjes van de Kroedwusj, die met Maria Lichtmis gezegend was, in het vuur te gooien.

Ook het lint van de Kroedwusj speelde een rol bij zwangere koeien en vrouwen.

In Limburg was natuurlijk een levendige handel en produktie van voorwerpen, die de geloofsbeleving moesten stimuleren. De produktie stortte in na het Tweede Vaticaanse Concilie van 1962.

Tot 1965 zijn fraaie voorwerpen gemaakt, waarvan op de expositie mooie voorbeelden zijn te zien, zoals Mariabeelden in

Biedermeier- en Art Decostijl. Ook de invloed van Jan Toorop is te herkennen.

De expositie is opgebouwd in drie delen.

In het eerste vertrek krijgen we een beeld van de handel.

Wat betreft de prentjes, boekjes en plaatjes had Drukkerij Alberts wel haast het monopolie. Venlo was het centrum van de heiligenbeelden-industrie.

Ook de kloosters hadden een groot aandeel in de produktie.

Nonnen maakten daar vrome borduursels en stichtelijke prentjes.

De paters Redemptoristen van de volksmissies hadden een gevolg van marskramers. Zij verkochten vers gezegende devotionalia na de donderpreek van de paters.

In het derde deel zien we "hoe ieder huisje zijn kruisje" had, en soms wel meer dan een.

Het H. Hartbeeld met het lampje ervoor, een paar kandelaars, een portret van de paus, het hoorde allemaal bij de standaard inrichting van het katholieke gezin.

Om dit alles te zien moesten we eerst naar Utrecht reizen, waar in het Rijksmuseum Het Catharijnenconvent ook het een en ander te bewonderen valt.

Nu is er de gelegenheid om, althans op het gebied van de devotionalia, wat dichterbij huis te blijven.

Tot 9 februari 1992:

ELK HUISJES HAD ZIJN KRUISJE

Volkskundig Museum
Limbricht

Het Kerstdorp van Loek Bisschops

Om deze tijd van het jaar zijn enkele meubels naar boven gebracht en de andere wat dichter bij elkaar gezet in de woonkamer van Loek en Tiny Bisschops in Swalmen.

Dit alles om de kerststal op te bouwen die bij hen wat groter uitvalt dan bij de meeste andere gezinnen die kerstmis vieren. Zijn ideeën komen voort uit de werkelijkheid zoals hij die zag in de diverse landen tijdens vakanties. In jaren bouwde hij voort aan wat nu is uitgegroeid tot een heel dorp.

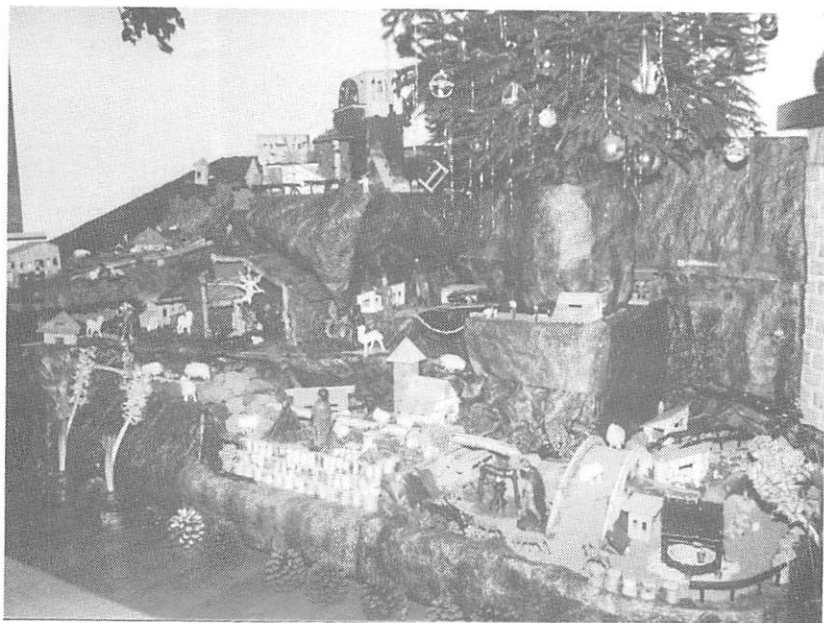
Van midden december tot driekoningen is dit kerstdorp het middelpunt in het huishouden van Loek en Tiny Bisschops.

Zoals de Swalm door Swalmen loopt zo stroomt een echt riviertje met werkelijk draaiende watermolentjes door een fantasievol landschap. Het materiaal dat in het dorp is verwerkt komt niet alleen uit eigen omgeving.

Naast leisteen van het zusterklooster te Reuver en van de St. Lambertuskerk te Swalmen vinden we ook lavasteen uit de Eifel en zelfs uit de krater van de vulkaan Visuvius (Italië). Het berkenhout dat overal aanwezig is komt uit Joegoslavië en de cipresse-appeltjes uit diverse Zuideuropese landen.

Talloze lampjes van oude kerstverlichtingen branden in de huisjes die voornamelijk zijn gemaakt van enkele duizenden (ijs)stokjes (hij bleef er ijskoud onder).

Zodra de klok wordt verzet naar de wintertijd gaat Loek Bisschops aan de slag. Vele lange najaarsavonden besteedt hij aan deze fascinerende hobby. En het resultaat is ernaar.

Ieder jaar heeft hij meer bekijks.

Was het aanvankelijk vanuit familie en vanuit de buurt, nu komen steeds meer mensen het bouwwerk bewonderen die het hebben "van horen vertellen".

We vinden dat dit decembern timer van de Zeumer een ideale gelegenheid is om u te attenderen op deze wel heel bijzondere vorm van heemkunde.

Loek Bisschops: bouwer van een eigen heem in het Maas- en Swalmdal.

(Bezichtiging op afspraak: 04740-1948)

Heksenbezems

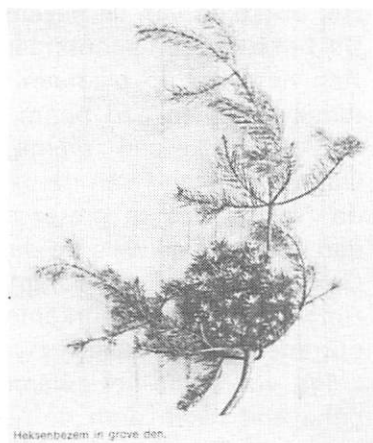
door M. de Jong

Als men de Grote Van Dale raadpleegt omtrent het woord "Heksenbezem", dan vindt men daar als verklaring: "Heksenbezem, benaming voor zekere, door een zwam veroorzaakte woekering in de takken van gezonde bomen, die zich als een bezem vertoont, vooral in berke- en kersebomen".

Maar er valt nóg wel het één en ander te vertellen over deze woekeringen.

Waar komt de naam vandaan?

In de nacht van 30 april op 1 mei, de zogenaamde Walpurgisnacht, is het groot feest voor alles wat heks is. Zij gaan dan feestvieren op de Bolksberg, maar om daar op tijd aanwezig te zijn, hebben ze "tuig om te vliegen" nodig. (Men kan hier moeilijk spreken van "vliegtuig", want dat wekt andere gedachten op). Om een der-

Heksenbezem in grove den.

gelijk voertuig te bemachtigen, laten de heksen bomen en struiken, die op de een of andere manier hun misnoegen hebben opgewekt, bezoeken door een ziekte, die zij door hun magische krachten kunnen voortbrengen. En hierdoor ontstaan nu - althans volgens het volksgeloof - aan dergelijke behekste bomen de vreemd uitziende "takkenbossen", die wel iets weg hebben van eksternesten, die door de heksen worden benut om er op te "rijden" naar het grote feest! Op een groot aantal bomen zijn heksenbezems waargenomen, zoals op berk, kers, iep, eik, beuk, zilverspar, grove den (zie foto), pruim, acacia en ook veel kleinere struikjes. Het is echter niet zeker of deze alle ontstaan door zwamwoekeringen dan wel door galmijten.

Vogelhotel

In het Amsterdamse Vondelpark heeft een boom gestaan met meer dan twintig heksenbezems! Hierin of op nestelden houtduiven, merels, mussen en andere zangertjes en de boom had dan ook veel weg van een vogelhotel! Persoonlijk heb ik ook diverse malen vogelnesten in zo'n heksenbezem aangetroffen. Naar mijn beste weten is de grootste van alle ooit in Nederland gevonden heksenbezems in 1905 "gerooid" te Dalfsen. Deze "bezem" was enige vierkante meters groot en parati-seerde op een eik; hij diende als woonplaats voor ... een marter!

Het ontstaan van de bezems

De heksenbezems ontstaan door parasitische zwammen, die zich nestelen op plaatsen, die er erg vatbaar voor zijn. Rustende cellen in een boom of plant hebben meer vatbaarheid dan die, welke een krachtig leven leiden.

Ook de toestand van de bast is van groot belang; hoe zachter de "huid", des te groter de vatbaarheid. Jonge planten zijn dan ook heel dikwijls de dupe.

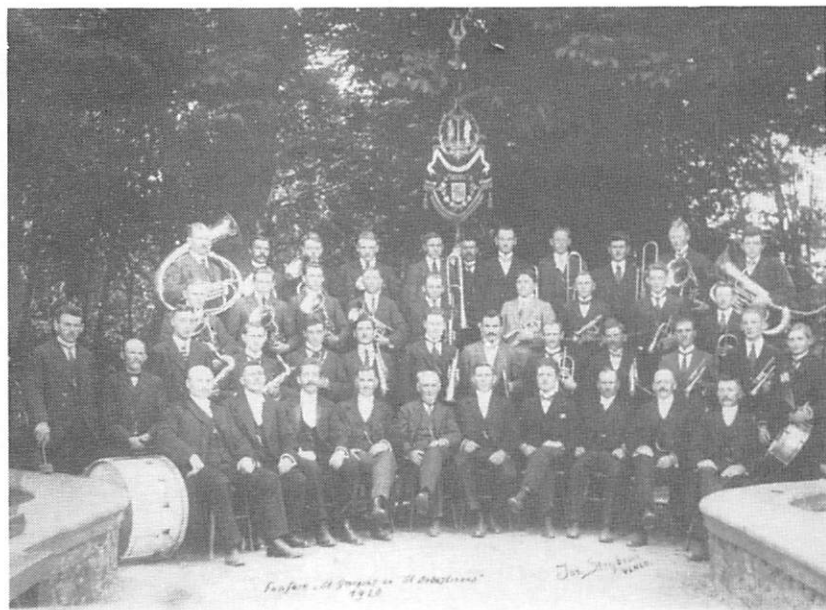
Ook vochtigheid is belangrijk en zelfs het weer is van invloed. Het kan immers voorkomen dat na een zware hagelbui het optreden van bepaalde zwamziekten een epidemisch karakter krijgt, vooral als het zwammen geldt, die op takken leven, die gehavend raken door de neerkletterende stenen. Nu zal het u ook duidelijk zijn waarom vooral de berk het zo vaak moet ontgelden wat heksenbezem betreft. Zijn losschilferende schors verschaft immers heel gemakkelijk toegang aan parasieten-sporen. De bast van jonge takken is gemakkelijk te beschadigen en vandaar dat daar ook de meeste bezems worden gezien. Dergelijke takken doen hun uiterste best om in leven te blijven; er komt als het ware een groeiexplosie. Plaat-selijk loopt er een abnormaal aantal knoppen uit, zodat een uitzonderlijk sterke vertakking tot stand komt, een wirwar van kronkeltwijgjes, die in hun groei geremd worden door de sterke parasieten. Toch lopen uit die uitgroeiende takjes ook weer knoppen uit, zodat tenslotte een enorme bos takken en takjes ontstaat. Het meest kenmerkend van deze bezems is

echter dat ze negatief geotoop zijn, hetgeen wil zeggen dat ze zich loodrecht trachten op te richten vanaf de aarde, dus de hoofdrichting van de stam volgen. (Geotropisme: het verschijnsel dat plantedelen een bepaalde stand aannemen ten opzichte van de zwaartekracht).

Zelfs als de besmette plek zich onder aan een tak bevindt, zal de er uit voortkomende scheut zich opwaarts verheffen. Toch hebben heel wat heksenbezems ook afhangende takken; door anatomisch onderzoek is komen vast te staan dat zich in die takken weinige stevige houtelementen ontwikkeld hebben, zodat er bij verdere groei veel kans bestaat dat de zwaartekracht de aanvankelijk rechtopstaande takken eenvoudig dwingt naar beneden te komen, waaraan de bladervracht meewerkt. Door de sterke voedseltoevoer ziet men bij de heksenbezems een erg vroege bladgroei; vaak is het zo dat in zo'n bezem al volop groen aanwezig is, terwijl de boom zelf nog vrijwel bladerloos is.

Wat een foto al niet vertelt

In jaarboek 10 (1990) werd het tweede deel gepubliceerd van de Beeselse fanfare (blz. 44-60). Op blz. 53 staat een foto afgedrukt van deze fanfare met in de tekst de zinsnede: "Deze foto werd niet gemaakt in 1920, zoals op de foto werd geschreven, maar waarschijnlijk in 1923 t.g.v. het concoursoptrieden in Thorn". Diverse personen hebben mij nadien gevraagd hoe ik hier aan kwam. Welnu, onderstaand verhaal publiceerde ik in het verenigingsblad van harmonie St. Gertrudis, "Octaaf", 7e jrg. nr. 4, juni 1991:

Tijdens mijn onderzoek inzake fanfare St.-Georgius & St. Sebastianus (de voorloper van harmonie St.-Gertrudis) voor het nieuwe jaarboek van Heemkundevereniging Maas- en Swalm-dal, kreeg ik van de heer Pierre Claessen, secretaris van de harmonie, een oude foto aangereikt. Een foto van de fanfare anno 1920. Althans, zo vermeldt de tekst onderaan de foto.

**BETER VERZEKERD
DOOR IEMAND VAN BIJ ONS**

**JULIANA STRAAT 21 • BELFELD
TELEFOON 047C5-1263**

***SCHOENEN
SPORT
LEDERWAREN
PEDICUREN***

JULIANA STRAAT 21 • BELFELD
TELEFOON 04705-1263

SCHOENEN
SPORT
LEDERWAREN
PEDICUREN

VOOR OPTIMALE KWEEKRESULTATEN!

DIERENSPECIAALZAAK
G. Nijboer en Zoon
Parklaan 53a
5953 BR REUVER
Telefoon 04704-4480.

QUIKO KRACHT- EN OPFOKVOER
VOOR ALLE VOGELSOORTEN

GOED NIEUWS

**Al heden voeren wij het complete
Teurlings Assortiment**

Topkwaliteit voor paarden-schapen-
duiven-konijnen-sierwatervogels enz.

Paardebrok 2x25 kg	27,50
Schapenkorrel 2x25 kg	23,50
Konijnekorrel 2x25 kg	29,00
Duivevoer 25 kg v a	21,50

**Slagerij
Jos Hoezen**

Traditionele kwaliteit

Jullianastraat 1, Belfeld, tel. 2044

*Voor eerste kwaliteit
vers vlees
lijne vleeswaren uit
eigen worstmakerij*

Diverse specialiteiten
*o.a. salades
bittergarnituur
koud buffet*

Wijo BV

Zand- en grindhandel · grondwerken

Verhuur grondverzetmachines · Expeditie en transport

Broeklaan 30,
Postbus 4677, 5953 ZH Reuver
Tel. 04704-4442/1879
Fax 04704-5480.

Een foto, die gezien het lover van de bomen op de achtergrond, gemaakt moet zijn in juni/juli.

Tot zover niks aan de hand, totdat ik in de archieven van de schutterij las dat Louis Felten (op de foto zittend 4e van rechts) eerst op 21 november 1920 werd benoemd tot nieuwe dirigent.

Hier klopte iets niet met de foto, want al zou ze direkt na zijn aanstelling zijn gemaakt, dan nog had de achtergrond er anders uit moeten zien. Nu had de fotograaf weliswaar veel geretoucheerd (lichte plekken in het gebladerte werden donker gemaakt, een houten electriciteitsmast verdween in het bos, boomstammen werden bijgetekend, een houten bank verdween in het niets alsook een sigaar), maar dat hij de bomen van bladeren zou hebben voorzien, leek mij wat teveel van het goede. De foto was dus nooit van 1920!

Naarmate het onderzoek vorderde kwamen al meer feiten aan het licht. Zo werden de twee saxofoons, waar Sjeng Jansen en Frits Claessen mee pronken (2e rij staande 3e en 4e van links) eerst na de tombola van april 1921 aangeschaft.

En ook de heren bestuursleden, zittend op de 1e rij werden eerst in 1921 in deze opstelling geformeerd. Want het schutterijbestuur werd toen pas uitgebreid met een vijftal bestuursleden, die specifiek de belangen van de fanfare gingen behartigen. We zien deze vijf bestuursleden met het dagelijks bestuur van de schutterij en de oude en nieuwe dirigent op die 1e rij zitten.

De foto kon dus op zijn vroegst gemaakt zijn in juni/juli 1921. Ik wilde echter zekerheid en besloot de leeftijden van de jongste muzikanten te checken, omdat het lidmaatschap een minimum leeftijdsgrens had van 18 jaar. Eén muzikant, Herman Slabbers (staande rechts met trom), was in juni/juli 1921 nog geen 18 jaar oud. Hij werd geboren op 12 september 1903 en kon op zijn vroegst, zo hij al gelijk kon trommen, in september 1921 bij de fanfare zijn gekomen.

Ik ging dus twijfelen aan het jaartal 1921 en besloot de oude notulenboeken van de schutterij nog een grondig uit te pluizen.

Hieruit bleek dat ene P. Cramers tot begin april 1922 de kleine trom sloeg bij de fanfare. Hij "kapte" er toen mee (niet bekend om welke reden). Op de ledenvergadering van 23 april 1922 werd (in de rondvraag!) gevraagd om met spoed een nieuwe tamboer te zoeken. Waarschijnlijk stelde Herman Slabbers zich toen hiervoor beschikbaar. Dit betekende evenwel, dat de foto dan op zijn vroegst van juni/juli 1922 kon zijn.

Hier liep mijn onderzoek vast, totdat ik bij nauwkeurige bestudering van de foto zelf iets interessants ontdekte.

Rechtsonder op het randje van de foto (dat normaliter achter de lijst verdwijnt) zat een retouche die duidelijk verschilde van de andere retouches. Het was mijns inziens geen retouche van de fotograaf. Na voorzichtig onderzoek bleek er de tekst "Fanfare 1923" onder te staan. Dat de fotograaf deze tekst zou hebben geschreven lijkt uitgesloten omdat de handschriften -de fotograaf schreef zijn naam op de foto- duidelijk verschillen. Evenmin is de wel zichtbare tekst "Fanfare St.-Georgius en St.-Sebastianes 1920" van de hand van de fotograaf. Iemand heeft dus in later tijd de eerste tekst weggewerkt en een nieuwe geschreven. Waarom, weet ik niet. Het jaartal 1920 klopt in elk geval niet, 1923 daarentegen kan wel kloppen.

Zoeken we dan ook naar een eventuele reden voor het maken van een foto, dan zien we dat de fanfare op 10 juni 1923 voor het eerst op concours ging, en wel te Thorn alwaar in de 3e afdeling met het verplichte werk "Le val de L'Ambleve" en het eigen gekozen werk "La Bruyere" een 1e prijs met promotie en een ereprijs werd behaald.

Het zou me dan ook niets verbazen als straks mocht blijken dat deze foto toen ook naar aanleiding van dat succes in juni 1923 werd gemaakt.

Fotograaf Jos. Strijbosch uit Venlo maakte meerdere opnamen waarvan er twee in omloop werden gebracht.

Frans Geerlings

De Alde Rijdt te Belfeld

Langs de huidige Maasstraat in Belfeld lag vroeger hoeve de Rijdt. Het etymologisch woordenboek van De Vries (Aula-boeken 6) vermeldt bij Rijdt: naam voor natuurlijk water in rivier-namen. De benaming komt ook voor in bijvoorbeeld Tegelen en Boukoul, waar ze eenzelfde betekenis heeft (zie: Van Abdissestraat tot Zandkuilweg). De Rijdt in Belfeld, gelegen op slechts een steenworp afstand van de vroegere kapel (later kerk) van Belfeld, was waarschijnlijk lange tijd een van de belangrijkste huizen van het dorp.

De oudst bekende vermelding van bewoners van de Rijdt dateert van 1546, wanneer voor de schepenbank Beesel en Belfeld een proces wordt gevoerd over twee erfmalders rogge, waarbij o.a. Hil in geyn Rit en haar tweede echtgenoot Wilm aen geyn Broec worden genoemd. Uit de stukken blijkt tevens dat er kinderen zijn uit het eerste huwelijk van Hil in geyn Ryt. Aardig in deze processtukken is overigens ook dat een van de eerste pastoors van Belfeld wordt genoemd, te weten Jacob van Engelen. Een van de getuigen vertelt namelijk dat hij enige tijd geleden in de kapel van Belfeld heeft gezien hoe Wilm aen geyn Ryt een briefje tevoorschijn heeft gehaald en dit aan pastoor Jacop heeft laten lezen. Voor de bouw van deze kapel was in 1518 toestemming gegeven door de hertog van Gelre. Pastoor Driessen noemt in zijn boek 'Geschiedenis van de St. Urbanusparochie te Belfeld' als vroegste vermelding 1524; dit jaartal zat er dus niet ver naast.

Een dochter van Hyl aen geyn Ryt trouwt met Wilm aen geyn Ryt, die verklaart dat hij bij zijn huwelijk met de dochter van Hyl aen geyn Ryt een van beide malders heeft ontvangen.

Uit processtukken van drie jaar later, om precies te zijn van 13 november 1549, blijkt dat er op dat moment reeds sprake is van een boerderij genaamd *Nye Rijdt*. Twee schepenen van Tegelen oorkonden op die dag dat enkele schaapherders uit

Belfeld waaronder Heynken in der Nyer Rijt, eigendom van Van Eijll uit Baarlo, voor hen hebben getuigd dat zij gezien hebben dat drie knechten van Bracht op Gelders grondgebied zijn gekomen en de zoon van Lenartz an den Broeck hebben doodgeslagen.

Een cijsregister uit 1551 noemt Willem in gen Rijt en Peter in gen Rijt plus *gen Aldt Rijt*.

Op 10 mei 1570 verklaren Jan Dijerickssoen in der Hoeven met toestemming van zijn vrouw Merije, burgers te Roermond, en Neel, zus van Jan voornoemd, dat zij aan Thiess van Belfeld en diens vrouw Ursell, burgers te Venlo, een goed te Belfeld hebben overgedragen, hen nagelaten door hun moeder Alith Lenaerts van Swamen, waaronder een halve kamp genaamd den Eygen, ca. twee morgen groot, gelegen naast "*Alder Rytter*" en met de korte zijden tussen de Maas en de openbare weg.

Op 3 mei 1597 verkopen Dreudtgen, Gerhardt en Gordt van gen Holtmullen met goedkeuring van Johan Wilhelm hertog van Gulik, Cleve en Berg het leengoed genaamd 'der Schwan' te Tegelen aan Michel Reivers en diens vrouw Entgen. Henrich Forstermans en diens vrouw *Trein auff ghen Rijt* maken echter gebruik van hun zogenaamd beschudrecht en maken deze verkoop ongedaan, waardoor zij eigenaar worden. Heelaas is niet bekend of Catharina haar naam ontleende aan de Belfeldse boerderij.

Vanaf het begin van de 17e eeuw weten we iets meer over de eigenaren van de boerderij. Zoals we reeds zagen, is de Nieuwe Rijdt in 1549 eigendom van Van Eijll uit Baarlo, mogelijk Sybert van Eijll, die op dat moment kasteel de Borch alias d'Erp in Baarlo bewoont, of Willem van Eijll, bewoner van de Berckt. Een familie Van Eyl heeft reeds op het eind van de 14e eeuw belangen in Belfeld, wanneer hertog Willem van Gelre de 'amer' of losplaats bij Belfeld, gelegen aan de huidige Maasstraat, verpacht aan Heijnken Tilmanssoen van Eyle en Willem Gysensoen van Bollefelt. Of beide families

met elkaar in verband mogen worden gebracht is echter onzeker.

In mei 1615 verkopen **Grietken Ronden**, weduwe van **Peter van Erckelantz**, en haar kinderen Johan, Martin en Renier, mede krachtens volmacht door hun beide zusters Lisbet en Angnees gepasseerd voor burgemeester, schepenen en raad van Dordrecht, een gedeelte van een goed te Belfeld, *die Alde Rijt* genaamd, waarvan de kinderen van wijlen **Jacob van Lom** te Roermond de andere helft hebben, aan **Johan in gen Betaw** en diens vrouw **Immel van Lom**, die reeds een gedeelte van de boerderij in bezit hebben. De verkoop is nodig uit "hoeger kennelicker noet". Tevens dragen **Huibert in gen Huijs** en zijn kinderen Catharina Anna, Claes en Johan hun gedeelte in dit goed over aan Johan in gen Betaw en Ummel.

Hoe de families Ronden en Van Lom eigenaar worden van de Rijdt is nog onduidelijk. Ook de Spieker in Reuver was enige tijd eigendom van de families Ronden en Van Lom, zonder dat tot op heden een duidelijk verband kan worden gelegd tussen beide. Een genealogie Van Lom uit 1894 van de hand van Van Beurden biedt helaas weinig hulp (zo laat hij kinderen geboren worden vijf jaar na het overlijden van hun vader).

Van Beurden noemt o.a. Nicolaas van Lom en zijn vrouw Culnera in de Betou en hun kinderen Leonard, Zeger en Hubert. Uit het huwelijk van Leonard van Lom en Maria de Puth werd o.a. een zoon Jacob geboren. Hubert trouwde in 1591 met Elisabeth van Vogelsanck, waarna vier kinderen werden geboren waaronder Gerard van Lom, rond 1650 eigenaar van de Spieker in Reuver, Elisabeth, gehuwd met Hendrik van Ruweel genaamd Ingenhuys, en Margaretha, gehuwd met Johan Hubert Boermans. Zowel de families Ingenhuijs als Boermans treffen we later aan als mede-eigenaren van de Rijdt.

Op 13 maart 1623 verkoopt Peter van Vendloe met toestemming van zijn vrouw Mercken ca. ½ morgen boomgaard te Belfeld *in de Rijdt*, gelegen tussen Claes in gen Rijdt's erf, land van de kopers, Derick van Belffens' kinderen erf en de

weg van de kopers, voor 89 gulden aan Johan in die Betauwe en Immel van Lomme. Enkele jaren later verkopen ook de eerder genoemde erfgenamen van Jacob van Lom, die in 1604 wordt genoemd onder de grondeigenaren in Belfeld, hun aandeel in de boerderij. Op 24 november 1623 dragen **Wilhelm van Eijll**, rechtsgeleerde, en **Johan Heister**, als gevolmachtigden van hun echtgenoten, zusters en broeders, te weten **Jacob, Catharina en Elisabeth van Lom**, hun gedeelte van de halve hof *in de Rijdt* te Belfeld gelegen, over aan Johan in die Beetauw en Ummell van Lom, inclusief rechten, landerijen, houtgewas, beesten, bezaaide velden etc. Johan Heijster blijkt in januari 1630 getrouwd met Ursula van Lom, wanneer beide krachtens testament bepalen dat hun bezittingen zullen toekomen aan de langstlevende.

De familie In de Betuwe blijft enkele tientallen jaren eigenaar van de boerderij. Op 25 november 1651 dragen **Niclaes in de Beduwe** en zijn vrouw **Lindertgen de Laet** (elders: Wilmken) hun erfgoed te Belfeld gelegen, genaamd *In de Alde Riedt*, bestaande uit 4½ morgen akkerland loodrecht op de Maas gelegen, voor een bedrag van 1.900 gulden plus een soeverein als vertegenispenning over aan **Peeter op den Weijer** en diens vrouw **Grietgen van Kessel**, tevens eigenaren van landerijen in Reuver en Offenbeek. Tevens wordt opgemerkt dat de weide en de boomgaard van Peeter op den Weijer groter is dan het deel van Bormans, daarnaast gelegen, maar de partijen Bormans hebben het huis en 3 vierdel land gelegen op het Wijdtvelt.

Tien jaar later, op 9 februari 1661, draagt de Venlose schepen **Elias Ordt**, als gevolmachtigde van het **klooster Maria Weide** te Venlo d.d. 9 februari 1661 en met toestemming van het Hof van Gelder te Roermond, het goed genaamd *de Rijt* in Belfeld voor een bedrag van 3.500 gulden over aan **Peter Willems en Johanna Wolffers**. Het klooster had dit gedeelte geerfd van zuster **Emerentiana Boermans**, religieuze binnen het klooster, die het weer van haar ouders had geërfd; de andere helft was eigendom geweest van **Niclaes in de Beduwe**, oom

van Emerentiana, maar werd met brandende kaars openbaar verkocht.

Mogelijk heeft de aankoper de koopsom niet helemaal vrij te besteden, want op 18 maart 1661 neemt Peter ind Riedt ten overstaan van de schepensbank van Beesel en Belfeld 400 gulden op van de zussen Heesken en Lijsken van Lom tegen een rente van 5 procent. Bovendien hebben Peter Willems en Johanna Wolffers in juli 1660 voor 1.000 gulden al een ander huis in Belfeld gekocht van Geraet Wolffers en diens vrouw Thonis (Antonia) aen gen Eyndt.

Op 30 november 1673 blijkt *Peter in gen Ryt* alias Hendricx bewoner van de boerderij. Als gevolg van een de strooptochten van de Prins van Oranje dient hij een schadeclaim in wegens zes malder haver, acht kippen en twee mesthanen, eten voor de ingekwartierde soldaten, een kar hooi en een waskaars voor de verlichting.

Bijna een eeuw lang vernemen we vervolgens niets van de boerderij. Daarbij moet worden opgemerkt dat veel bronnen nog niet werden geraadpleegd, zodat dit hiaat vrijwel zeker zal verdwijnen. Of bijvoorbeeld Katharina *in gen Riedt*, op 20 augustus 1714 genoemd als grootmoeder van Gerardus Dursdael en zijn vrouw Maria Gertrudis Gaelen, Anna Catharine Gaelen, en Joannes Gaelen, verband houdt met de Belfeldse boerderij, is nog onbekend.

In het midden van de 18e eeuw is de boerderij eigendom van **Peter Beckers** en **Anna Heinen**, op 20 februari 1735 getrouwd in Belfeld. Anna is in 1707 geboren als dochter van Willem Heinen en Jacoba Tilmans. Doopgegevens over Peter treffen we niet aan in de Belfeldse parochieregisters, zodat de boerderij mogelijk door Anna in het huwelijk werd gebracht. Het echtpaar krijgt vijf kinderen: Simon (1735), Willem (1738), Simon (1740), Gertruda (1742) en Jacomina (1744). In 1755 of '56 overlijdt Peter.

Op 3 oktober 1758 verklaart Anna Heijnen, weduwe van Peter Beckers, dat zij met toestemming van de schepensbank

een bedrag van 150 gulden Cleefs heeft opgenomen van Wilhelmus Mengels uit Tegelen als voogd van de minderjarige kinderen van wijlen Gerart Driessen en Hester Miekens uit Tegelen; tevens machtigt zij burgemeester Willem Joosten tot de verpanding van haar huis, moeshof en boomgaard te Belfeld gelegen *in de Oude Ryth*, waarbij P. Heijnen optreedt als getuige.

Uit deze jaren dateert ook een van de oudste kaarten van de oude kern van Belfeld langs de Maas gelegen. Deze kaart, opgenomen in het boek van pastoor Driessen, laat duidelijk de diverse huizen bij de Maasstraat zien, waaronder ongetwijfeld de Rijdt.

Hoe lang de Rijdt nog eigendom blijft van de familie Beckers is nog niet bekend: de overdrachtsregisters van Beesel en Belfeld mogen niet langer worden gefotokopieerd, zodat het raadplegen ervan veel tijd vergt. Zoon Simon Beckers trouwt in ieder geval in 1771 met Petronella Jacobs, terwijl Willem in 1768 trouwt met Sibilla Leenckens; Sibilla overlijdt in 1780, waarna Willem in 1780 hertrouwt met Theodora Jacobs, een oudere zus van Petronella. Jacomina trouwt in 1768 met Franciscus Franssen. Omdat we nog niet weten of een van hen eigenaar is van de Alde Rijt, is het wachten op verdere gegevens over de boerderij.

Een verder uitgewerkt artikel in een van de volgende jaarboeken zal er dan ook ongetwijfeld heel anders uitzien.

Loe Giesen

Archeologische vondsten

De afgelopen maanden konden uit Beesel weer enkele interessante vondsten worden ingeschreven. Van één veld, waar inmiddels al een paar duizend vuurstenen voorwerpen vandaan komen, werden voornamelijk laat-mesolitische spitsen, mesjes, boren en schrabbers ingeschreven. Opvallend is het voorkomen van Wommersom-kwartsiet, genoemd naar het plaatsje Wommersom in het noordoosten van België, dat gebruikt werd als basismateriaal om stenen gebruiksvoorwerpen en gereedschap te maken. Het voorkomen van de steensoort Wommersom-kwartsiet wordt beschouwd als een kenmerk van deze laat-mesolitische periode. Ook in de daaropvolgende periode het vroeg-neolithicum (ca. 5000 v. Chr.) werd deze steensoort nog gebruikt blijkens de vondsten in bandkeramische nederzettingen in het zuiden van Limburg.

Gezien het feit dat al eerder op hetzelfde veld bandkeramische spitsen en op een veld in de buurt een dissel gevonden werd, gaan deze kontakten blijkbaar gewoon door en wijzen deze vondsten duidelijk op kontakten tussen de in die tijd hier levende mensen en de op de lössgronden wonende Bandkeramiekers. De vraag of er hier dan ook Bandkeramiekers geleefd hebben, moeten we vooralsnog met nee beantwoorden, omdat tot nu toe nog niet de typische bandkeramische aardewerkscherven werden gevonden. Wel werden in de Roerstreek en aan de overkant van de Maas bij Helden aardewerkscherven gevonden, die ook in bandkeramische context voorkomen en toegeschreven worden aan de Limburger-cultuur.

Of dit vondstmateriaal afkomstig is van bandkeramische herders, die met hun kudden langs de Maas naar het noorden trokken om nieuwe weidegronden voor hun vee te zoeken, zoals onlangs als theorie geponeerd is, waag ik tot nog toe te betwijfelen.

In het neolithicum kan ook de vondst van de top van een vuurstenen gepolijste bijl worden geplaatst, gemaakt uit Lousberg-vuursteen. Deze vuursteensoort is genoemd naar de bij Aken gelegen Lousberg. Ook het aantal spitsen uit deze periode is

bij de vondstmeldingen goed vertegenwoordigd, zoals drie-hoorns en bladspitsen.

Tot slot mogen uit deze periode een tweetal vuurstenen bijlen niet onvermeld blijven, zoals ondermeer een compleet bijl uit Lousberg-vuursteen met een lengte van 75 mm, een breedte van 40 mm en een grootste dikte van 12 mm. Op de bijl zijn op de lange zijden facetten geslepen, die Kantenschliff worden genoemd. De bijl behoort hierdoor tot het type: Dunnblattige Flint-Ovalbeile.

Een andere bijl betreft eveneens een compleet exemplaar en wel een gemaakt uit Valkenburg-vuursteen. De lengte bedraagt 123 mm, de breedte 48 mm en de grootste dikte bedraagt 30 mm. Het bijllichaam heeft door ruwe bekapping zijn vorm verkregen en is gedeeltelijk gepolijst.

De afgeronde snede is subrecent beschadigd. Op de lange zijden en de top vinden we klosporen. De bijl heeft een ovale doorsnede en wordt gedetermineerd als type Hoof S-3b.

Van een ander terrein, waar een nederzetting uit het La Tène (late IJzertijd) wordt vermoed en waarover reeds eerder in dit infoblad werd geschreven, komen weer een aantal glazen

armbandfragmenten, zoals ondermeer een tweetal fragmenten van een kobaltblauwe armband met D-vormige doorsnede. Verder een uit gebakken klei gemaakte spinsteen met een doorsnede van 48 mm en meerdere urnfragmenten, waaronder enkele met Kammstrich-versiering en scherven, die met Marne-keramiek worden aangeduid.

Al deze vondsten, die bij systematische veldkartering werden gevonden werden gemeld bij de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek in Amersfoort.

Bent u als lezer geïnteresseerd geraakt en wilt u meer weten over de wijze waarop de mensen in vroeger tijd leefden en zich in leven hielden, dan kunt u zich aansluiten bij de archeologische werkgroep van de heemkundevereniging of een keer geheel vrijblijvend op een maandagavond met mensen van deze werkgroep kennis maken.

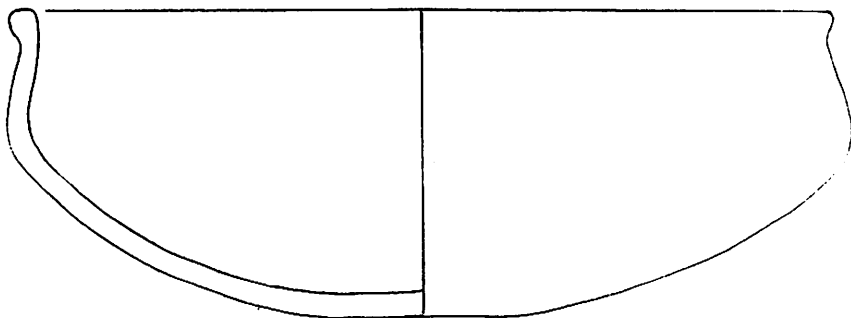
W. Luys

Vroeg-ijzertijd graf in de Walsberg

Begin mei ontvingen wij bericht van een attente wandelaar dat er door hem scherven gevonden waren op het cross-terrein in de Walsberg onder Beesel. Dit gebied maakt onderdeel uit van een reeks van stuifduinen, die op het eind van de laatste ijstijd door de overheersende zuidwesten-winden aan de oostzijde van de Maas gevormd zijn. Op een uitloper van de hoogste heuvel in dat gebied (37 m N.A.P.) werden de scherven gevonden.

Onderzoek

Op dinsdag 14 mei werd een onderzoek verricht. Aan de hand van de ter plaatse nog voor een klein deel aanwezige crematie en houtskool kon nog de plaats van het graf worden getraceerd. Het graf was praktisch geheel verstoord, wellicht door de elk jaar in het betreffende gebied gehouden internationale motor-cross wedstrijd.

Kaartblad: 58E Coördinaten: 201.54 / 365.47	
Gemeente: Beesel	OBJEKT: Yzertyd. grafurn
Datum: 23-9-'91	
Schaal: 1:2	Inv.nr. 1991/1
Tekenaar: W. Luyt	
HEERKUNDEVERENIGING MAAS- EN SWALMDAL	

Slechts de onderste paar centimeter van de insteek van het graf was nog aanwezig. Door het zand te zeven werd zoveel mogelijk crematie, houtskool en nog aanwezige scherven ver-

zameld. Een kringgreppel, in zoverre er een geweest mocht zijn, werd niet waargenomen. Ook bijgiften werden niet gevonden.

Na restauratie bleken de scherven te behoren tot een gladwandige bruinkleurige schotelvormige pot met trechtervormige uitstaande hals, die wellicht als deksel voor een urn heeft gediend. Er werden namelijk ook scherven van mogelijk een kegelhals-urn gevonden, die tot aan de grootste buikomvang gemeten was. Het grootste deel van de bovenzijde was verdwenen en werd bij het na-onderzoek ook niet gevonden. Wel kon nog aan de hand van randscherven gekonstateerd worden dat de bovenzijde van de urn gepolijst moet zijn geweest. De schotelvormige pot heeft een grootste diameter van 22,5 cm en een hoogte van 8,2 cm. De bodem is afgerond. Het binnen- en buitenoppervlak zijn grijsbruin tot bruinzwart. De besmeten urn heeft een grootste breedte van 24 cm, de diameter bodem is 9,6 cm en de hoogte is 11,9 cm. Het buitenoppervlak is roodbruin en het binnenoppervlak is grijs. Het baksel is gemagerd met kwartsgruis.

Conclusie

Gezien het vondstmateriaal kan dit graf geplaatst worden in de periode Hallstaat C of D, dat wil zeggen in de vroege IJzertijd (700-500 v. Chr.).

Vergelijkbare vondsten kennen we ook uit Swalmen, waar in 1968 in een grafveld aan de Heistraat vrijwel identieke exemplaren gevonden werden. Ook uit Kesseleik kennen we een grafveld uit deze periode. In Beesel werden nog in 1917 aan de oostzijde van de weg Beesel-Reuver bij het graven van een aardappel-kuil vondsten uit de vroege IJzertijd gedaan. Deze plek is slechts een paar honderd meter van de vindplaats gelegen. Gezien ook oudere vondstmeldingen van urnen uit deze omgeving moet het niet uitgesloten worden geacht, dat dit graf

onderdeel heeft uitgemaakt van een aldaar gelegen ijzertijd-grafveld.

W. Luys, juli 1991